

Inkluzívne vzdelávanie žiakov s telesným postihnutím v základnej škole

Odborný seminár „Inkluzívne vzdelávanie žiakov so zdravotným znevýhodnením v základnej škole“
Štátny pedagogický ústav, Bratislava

PaedDr. Katarína Vladová, Ph.D.

TELESNÉ POSTIHNUTIE

TP je chyba/porucha **oporného a pohybového systému** (sústavy, aparátu - kosti, kĺby, šľachy, svaly) a **nervového systému** (mozog, miecha, periférne nervstvo), ak sa tieto prejavujú narušenou pohyblivosťou alebo odlišnosťami na vonkajšom vzhľade, ktoré viditeľne odlišujú nositeľa tejto chyby od ostatných ("zdravých") ľudí a je s tým spojené aj **subjektívne negatívne (traumatizujúce) prežívanie**.

Pri telesnom postihnutí možno z hľadiska prognózy rozlišovať:

- telesné postihnutie, ktoré má relatívne stabilizovaný charakter,
- telesné postihnutie, kde sa liečbou dosahuje zlepšenie stavu,
- telesné postihnutie pri ktorom sa stav zhoršuje.

Z aspektu doby vzniku môže ísť o telesné postihnutie:

1. **vrodené** (chyby lebky, končatín, DMO, rózštep chrbtice),
2. **získané**: - pri, resp. po úraze,
- po chorobe (deformity chrbtice, úrazy, zlomeniny, amputácie).

CHYBY/PORUCHY hybnosti

K najčastejším poruchám hybnosti patria:

Poruchy chôdze

- abázia (neschopnosť chodiť)
- dysbázia (porucha rovnováhy pri chôdzi)

Poruchy rovnováhy

- astázia (neschopnosť stáť)

Poruchy hybnosti

- akinéza (neschopnosť uskutočniť pohyb)
- hyperkinéza (nadmerná, mimovoľná pohyblivosť)

Imobilita (neschopnosť pohybu)

- asynergia (porucha súhybu jednotlivých svalových skupín)
- spazmofília (pohotovosť k svalovým krčom) chrbtice
- gibbus (hrb)

Chyby tvaru lebky

- mikrocefália (výrazne malá hlava)
- makrocefália (nadmerná veľkosť hlavy)

Poruchy deformujúce

- aglosia (chýbanie jazyka)
- anencefália (nevyvinutie mozgu a kosti mozgovej časti hlavy)
- akrocefália (hlava v tvare zrezaného kužeľa)
- dysmélia (tvarové vývinové odchýlky končatín)
- dyzostóza (poruchy vývinu kostí)
- rázštep (rázštep podnebia, chrbtice...)

DETSKÁ MOZGOVÁ OBRNA

DMO je považovaná za jednu z najčastejších príčin vrodeného telesného postihnutia.

DMO nie je ochorenie ako také, je to súhrn príznakov, ktoré vznikajú následkom poškodenia nezrelého mozgového tkaniva (v prenatálnom, perinatálnom alebo postnatálnom období, tesne po narodení).

DMO je stanovená prevažne u detí s nízkou pôrodnou hmotnosťou pod 2500 g, tvorí 50% prípadov.

Podľa SZO WHO:

- asi u 30% až 50% sa vyskytuje MR,
- u 75% sú zaznamenané poruchy reči,
- u 20% sú prítomné poruchy sluchu,
- poruchy pozornosti.

DETSKÁ MOZGOVÁ OBRNA - symptómy

Rozsah motorickej poruchy sa môže prejaviť jedným alebo viacerými spôsobmi:

- ochrnutie, nekoordinácia pohybov, slabosť,
- nechcené alebo mimovoľné pohyby, chvenie,
- stuhnutie - spasmus niektorých svalových skupín a pod.

DMO môže mať:

1. spastickú formu
2. nespastickú formu
3. zmiešanú formu

EDUKÁCIA ŽIAKOV S TP

V edukačnej praxi sa vychádza z toho, či jedinec s telesným postihnutím dokáže:

- **udržať polohu tela v sede a v stojí** (problémy môžu nastať v tom, že neudrží vzpriamený trup a hlavu, takže potrebuje oporu, nie je schopný stáť alebo stojí len s oporou)
- **vykonávať lokomočné pohyby**
 - nie je schopný chodiť ani s pomocou – je *imobilný*
 - je schopný chodiť z pomocou (druhej osoby, barly) – *čiastočne mobilný*
 - je schopný chodiť samostatne – *mobilný*
- **vykonávať manipulačné pohyby** – obmedzenie podľa druhu a rozsahu porúch hybnosti horných končatín

EDUKÁCIA ŽIAKOV S TP

Žiaci s telesným postihnutím plnia rovnaké ciele výchovy a vzdelávania ako žiaci bežných ZŠ.

Vzdelávací program pre žiakov s telesným postihnutím
ISCED 1 – primárne vzdelávanie
ISCED 2 – nižšie sekundárne vzdelávanie
ISCED 2B – nižšie stredné odborné vzdelávanie

Vzdelávací program ako súčasť štátneho vzdelávacieho programu schválilo Ministerstvo školstva Slovenskej republiky pod číslom CD-2008-18550/39582-1:914 dňa 26. mája 2009.

Špecifiká edukácie žiakov s TP v školskej integrácii

- Deti s TP potrebujú pre svoj rozvoj komplexnú starostlivosť, ktorá má zodpovedať ich individuálnym potrebám.
- Systematická práca s deťmi, využitie dostupných podporných metód, postupov a kompenzačných prostriedkov a učebných pomôcok môže deťom s TP zabezpečiť šancu na prežitie plnohodnotného života.
- Žiak v školskej integrácii sa vzdeláva podľa rámcového učebného plánu príslušnej školy v ktorej sa vzdeláva. **Obsah vzdelávania vychádza zo vzdelávacieho programu pre žiakov s telesným postihnutím (špecifické predmety), čo je zakotvené v individuálnom vzdelávacom programe, ktorý má žiak s TP vypracovaný.**
- Žiakovi s TP s narušenou komunikačnou schopnosťou (symptomatickou poruchou reči) poskytuje individuálnu alebo skupinovú logopedickú intervenciu školský logopéd.
- Zo strany školy je potrebné zabezpečiť materiálno-technické podmienky, zodpovedajúce individuálnym potrebám žiaka s TP a zohľadnením jeho aktuálneho zdravotného stavu (bezbariérovosť, ležadlá na polohovanie, kompenzačné pomôcky, špeciálne učebné pomôcky, pomôcky na relaxáciu, hygienu).

Na primárnom stupni vzdelávania

Špecifické predmety:

- **rozvíjanie komunikačných schopností a grafomotorických zručností** (prípr. až 4. roč.)

Cieľom predmetu je dosiahnutie takej úrovne komunikačnej schopnosti, ktorá umožní žiakovi zvládnuť obsah učiva na 1. stupni ZŠ.

Cieľom predmetu je aj rozvíjanie grafických zručností a rozvoj jemnej motoriky na uľahčenie osvojovania písania podľa individuálnych možností žiaka s telesným postihnutím

- **rozvíjanie pohybových zručností** (prípr. až 4. roč.)

Cieľom predmetu je získať základné pohybové zručnosti, zdokonaľiť správne držanie tela, koordináciu pohybov a osvojiť si rôzne pohybové zručnosti.

Rozvíjať základné pohybové návyky, schopnosti a zručnosti.

Cvičiť pohybovú pamäť a orientáciu v priestore.

Prostredníctvom cvičenia napomáhať žiakom získať a utvárať si základné hygienické návyky, nadobudnúť odolnosť a otužilosť organizmu a tým prispieť k celkovému upevňovaniu zdravia žiakov s TP.

Na nižšom sekundárnom stupni vzdelávania

je do oblasti ZDRAVIE A POHYB zahrnutý **špecifický predmet zdravotná telesná výchova**

Žiaci prostredníctvom špecifických predmetov získavajú podľa svojich schopností pracovné a hygienické návyky, odstraňuje alebo zmierňuje sa ich pohybový handicap, rozvíja pozornosť, predstavivosť, pamäť a orientácia v priestore.

Personálne zabezpečenie edukácie žiakov s TP

Asistent učiteľa

- pracuje v triede, ktorú navštevuje žiak alebo viac žiakov s TP, ak si to vyžaduje výchova a vzdelávanie príslušného žiaka v závislosti od závažnosti jeho postihnutia

Školský logopéd

- t. j. logopéd s odbornou a pedagogickou spôsobilosťou platnou v rezorte školstva. Vykonáva odborné činnosti v rámci logopedickej diagnostiky, terapie a prevencie žiakom s NKS a špecifickými vývinovými poruchami učenia. Poskytuje odborné poradenstvo a konzultácie zákonným zástupcom žiakov a pedagogickým zamestnancom škôl.

Pomocný zdravotnícky personál

- poskytuje individuálnu pomoc žiakovi s telesným postihnutím

Kompenzačné a špeciálne učebné pomôcky pre žiakov s TP

Ortopedické pomôcky: podporný aparát, dlahy, ortéza, korzet, protéza, rolátor, pojazdný rám, krauler, palica, barly, invalidný vozík.

Technické pomôcky

- počítač (nevhodný pre žiakov s kvadruparézou – úplným ochrnutím všetkých končatín)
- počítač pre spastikov (s krčovitým napätím horných končatín) so špeciálne upravenou dotykovou klávesnicou, rôzne úpravy klávesníc
- písací stroj pre spastikov
- diktafón
- elektronický komunikátor

Kompenzačné a špeciálne učebné pomôcky pre žiakov s TP

Pomôcky na vyučovanie

- protišmyková fólia - podložka na lavicu, držadlo na pero alebo
- ceruzku, stojan na knihy, ťažidlo na zaťaženie knihy alebo zošita, držiak na zachytenie strán,
- štítky na spevnenie rohov listov, stolík na posteľ.

Pomôcky na pracovné vyučovanie

aplikácia kompenzačných pomôcok podľa potreby žiaka, špeciálne držiaky pracovného náradia, nástavce, podávače, pákové nožnice, individuálne upravené alebo vyrobené pomôcky.

Kompenzačné a špeciálne učebné pomôcky pre žiakov s TP

Pomôcky na sebaobsluhu

- držiak taniera, pohára
- upravený jedálenský príbor
- zapínač gombíkov
- navliekač ponožiek, pančúch
- telefón s veľkoplošnými tlačidlami, držiak telefónneho slúchadla, bezdrôtový headset k telefonovaniu z mobilného telefónu
- otvárač dverí a iné

Hygienické pomôcky

- podľa individuálnej potreby žiaka

Nábytok v triede

- polohovacia lavica (možnosť zvýšiť/znížiť nohy stola/stoličky, zošikmiť pracovnú plochu),
- špeciálne upravený nábytok, stôl a stolička, ktoré sa dajú vysúvať,
- stôl a stolička prispôsobené sedeniu vo vozíku, lavica upravená pre žiaka a osobného asistenta,
- špeciálne upravená stolička, stojan na prácu postojačky,
- kľakadlo a pružný valec na prácu pokr'aciačky,
- ležadlo na prácu poležiačky alebo na polohovanie,
- žinenka na odpočívanie.

Ďakujem za pozornosť